

**КОЛЕГІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ (ВЗАЄМОДІЯ) ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

УДК 378.064.2=161.2(045)

Мирослава Томашевська, аспірант
Мукачівського державного університету

**КОЛЕГІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ (ВЗАЄМОДІЯ) ВИКЛАДАЧА ТА
СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО
СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

У статті розглядаються колегіальні стосунки викладачів і студентів-магістрантів педагогічного вузу як важлива умова професійного становлення майбутніх викладачів. Через розкриття структурних компонентів визначено суть колегіальної професійної співпраці; охарактеризовані принципи і етапи побудови даного виду взаємодії, виявлено характерні ознаки професійної колегіальної взаємодії. Автором розроблено структуру професійного педагогічного спілкування в процесі підготовки майбутніх викладачів вищої школи.

Ключові слова: професійна взаємодія, колегіальні відносини, колегіальна взаємодія, професійно-педагогічна підготовка, професійно-педагогічне спілкування.

Літ. 8.

Мирослава Томашевская, аспирант
Мукачевского государственного университета

**КОЛЛЕГИАЛЬНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО
(ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ) ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТОВ МАГИСТРАТУРЫ КАК
ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩИХ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ**

В статье рассматриваются коллегиальные отношения преподавателей и студентов-магистрантов педагогического вуза как важное условие профессионального становления будущих преподавателей. Через раскрытие структурных компонентов и признаков определена суть коллегиального профессионального сотрудничества; охарактеризованы принципы и этапы построения данного вида взаимодействия. Автором разработана структура профессионального педагогического общения в процессе подготовки будущих преподавателей высшей школы.

Ключевые слова: профессиональное взаимодействие, коллегиальные отношения, коллегиальное взаимодействие, профессионально-педагогическая подготовка, профессионально-педагогическое общение.

Myroslava Tomashevskya, Postgraduate Student
Mukachevo State University

**THE COLLEGIAL PROFESSIONAL COOPERATION (INTERACTION) OF THE
TEACHER AND STUDENTS OF MASTER'S DEGREE AS AN IMPORTANT CONDITION
OF THE PROFESSIONAL BECOMING OF FUTURE TEACHERS OF HIGHER SCHOOL**

The dynamics of the professional formation of a future teacher largely depends on the nature of the interpersonal relationships of all participants in the educational process. Regarding the conditions of the training of masters – the future teachers of pedagogical disciplines – possibility and readiness of all actors for collegial interaction is a significant factor in the professional development and personal development. The domestic system of higher pedagogical education in its development has made a significant step in transforming the student from the object to the subject of activity, establishing the subject-subject relations in the educational process. However, unfortunately, the student remains a subject of study, and not a subject of future professional activities. This means that the modern system of higher pedagogical education has become more democratic, however, it does not lead the student to a level of professional maturity. The student's training in the magistracy is aimed at in-depth professional-oriented and research and (or) scientific and pedagogical activities, and independent educational and research work, that is, education intended to form an intellectual national elite. It involves not only the synthesis and deepening of previously acquired knowledge, but also the opportunity to implement an individual educational / vocational / educational program aimed at revealing the creative abilities of the Master.

This article examines the collegiate relations between the instructors and students at pedagogical colleges as an important condition for the professional making of future teachers. The author defines the essence of collegiate relations by bringing to light the structural components, attributes, and system of functions and provides a characterization of the principles of and stages in building this kind of relations. The author develops

**КОЛЕГІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ (ВЗАЄМОДІЯ) ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

the structure of professional pedagogical communication in the process of preparing future teachers of higher education.

Keywords: *the collegiate relations, the collegiate interaction, the professional pedagogical preparation, professional pedagogical communication, the professional pedagogical orientation.*

Постановка проблеми. Динаміка професійного становлення майбутнього викладача у великій мірі залежить від характеру міжособистісних відносин всіх учасників освітнього процесу. Стосовно умов підготовки магістрів – майбутніх викладачів педагогічних дисциплін – можливість і готовність всіх суб'єктів до колегійної взаємодії є значущим чинником професійного становлення і особистісного розвитку.

Вітчизняна система вищої педагогічної освіти у своєму розвитку зробила суттєвий крок щодо перетворення студента з об'єкта на суб'єкт діяльності, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин в освітньому процесі. Разом з тим, на жаль, студент залишається суб'єктом учіння, а не суб'єктом майбутньої професійної діяльності. Це означає, що сучасна система вищої педагогічної освіти стала більш демократичною, проте, вона не виводить студента на рівень професійної зрілості.

Навчання студента в магістратурі спрямовано на поглиблену професійно-орієнтовану та науково-дослідну і (або) науково-педагогічну діяльність, і самостійну освітню і науково-дослідну роботу, тобто освіту, призначену для формування інтелектуальної національної еліти. Вона передбачає не тільки синтез і поглиблення раніше отриманих знань, але й можливість реалізувати індивідуальну освітньо-професійну/освітньо-наукову програму, спрямовану на розкриття креативних, творчих здібностей магістра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка магістра як майбутнього викладача до професійної діяльності є складною проблемою, яка стала об'єктом багатьох наукових досліджень у філософії, психології, педагогіці. Потрібно відзначити фундаментальні дослідження Н. Кузьміної, О. Щербакова, присвячені проблемам підготовки майбутнього викладача до професійної діяльності. Питання загальнопедагогічної підготовки знайшли висвітлення у працях сучасних педагогів: О. Абдуліної, Ю. Карпова, Н. Тализіної.

Особливості професійної підготовки викладача початкової школи розкриті у дослідженнях А. Алексюка, І. Зязюна та ін. Однак педагогічна підготовка потребує подальшого детального обґрунтування й аналізу, оскільки окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими. Теоретичні засади дослідження становлять наукові доробки щодо структури педагогічної діяльності та специфіки

професійної праці викладача (О. Абдуліна, О. Виговська, Ю. Карпов та ін.); результати наукових досліджень, що присвячені загальним питанням готовності особистості до професійної діяльності.

Метою статті є виявити загальні та особливі характеристики колегійної професійної взаємодії на рівні “викладач-студент-магістрант”, проаналізувати структурні компоненти професійних колегійних відносин, розкрити етапи та розробити структуру професійного педагогічного спілкування в процесі підготовки майбутніх викладачів вищої школи.

Результати дослідження. Освітній процес в педагогічному вузі – це не лише сукупна діяльність викладання і учіння, але також і сукупна спільна професійно-педагогічна діяльність, де відмінності між суб'єктами носить, в основному, функціонально-рольовий і кваліфікаційний характер.

На успішність професійного становлення майбутнього педагога безумовно впливає соціальна ситуація розвитку особистості студента вишу, основні складові якої (взаємини студентів, психологічний клімат в групі, міжособистісні відносини студентів і викладачів) в значній мірі впливають на настрій студентів, успіхи в навчальній і професійній діяльності, на прояв активності та ініціативи, вибір ціннісних орієнтацій.

В якості характеристик педагогічної взаємодії І.Б. Котова і Е.Н. Шиянов виділяють наступні:

- предметну спрямованість, що має на увазі загальну спільну мету суб'єктів освітнього процесу;
- вираженість або зовнішній прояв, що дозволяє фіксувати дії один одного;
- рефлексивну багатозначність, що дозволяє по-різному інтерпретувати як суб'єктивні наміри, так і реальні дії учасників взаємодії [1].

Ми вважаємо, що для колегійної професійної взаємодії характерні:

- педагогічна спрямованість, що передбачає в кінцевому підсумку формування особистості (в умовах педагогічного ВНЗ);
- професійне становлення майбутнього педагога, викладача);
- вираженість, яка проявляється в можливості взаємно активно впливати на дії один одного (викладача і студентів);
- рефлексивна багатозначність;

**КОЛЕГІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ (ВЗАЄМОДІЯ) ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

- особистісна рівність учасників взаємодії;
- рівність позицій і неформальна рівність статусів учасників колегіальної взаємодії.

Крім того, колегіальна професійна взаємодія припускає обов'язкову наявність мети (обговорення, вирішення професійно-педагогічних питань), інтересу (до професії, до спільної діяльності, до особи суб'єктів взаємодії), дії (на основі сумісності, рівноцінності інтересів, позицій партнерів) і результату (прийняття спільних рішень, сформована професійно-педагогічна спрямованість студентів педагогічного ВНЗ).

Характер взаємин викладача із магістрантами повинен визначатися, на наш погляд, основними цілями діяльності педагогів. Однією з таких цілей, окрім організації та керівництва освітнім процесом, є розвиток професійної спрямованості майбутніх викладачів, до складових якої відносяться:

- моральна готовність (сформованість головних інтеграційних моральних якостей: гуманності, працьовитості, чесності та ін.);

- ціннісно-мотиваційна готовність (сформованість цінностей колективної життєдіяльності, співпраці, педагогічної співтворчості; оптимальна сила мотивації);

- професійно-комунікативна готовність (розвинені комунікативні здібності, сформовані комунікативні уміння).

Професійно-педагогічна діяльність заснована на спілкуванні і відрізняється творчим характером, причому, велике значення має колективна співтворчість. Різні ситуації педагогічного спілкування, що створюються в ході професійної взаємодії, заснованої на колегіальних відносинах (колегіальній взаємодії), є комунікативним тренінгом для студентів.

Дослідники [2; 3; 4; 5], розглядаючи педагогічне спілкування в освітньому процесі, виділяють його чотири етапи: підготовчий, адаптаційний, власне спілкування, етап зворотного зв'язку. Вважається, що найбільш вагомий і значущий – етап власне спілкування викладача і студента на занятті. З цим твердженням не можна не погодитися. Однак, ми вважаємо, що необхідно приділяти більше уваги підготовці до цього етапу, і пропонуємо наступну структуру професійного педагогічного спілкування в процесі підготовки майбутніх викладачів.

Діагностичний етап, який передбачає постановку попередньої мети, аналіз складу аудиторії (індивідуальні та вікові особливості студентів, їх інтереси, облік стадії розвитку студентського колективу і т.п.).

Етап цілепокладання, що враховує результати діагностики.

Проектування, що представляє собою прогнозування викладачем майбутнього спілкування, планування власних вербальних і невербальних дій, а також дій студентів.

Етап спілкування, що передбачає безпосередню взаємодію з аудиторією (групою студентів, студентом) і поточну корекцію його з урахуванням наявного емоційного фону.

Етап трансляції (зворотного зв'язку), що включає оцінку здійсненого спілкування, аналіз педагогічної ефективності процесу і результату спілкування.

Сформовані під час професійної підготовки уміння виступають далі чинниками професійно-особистісного розвитку майбутнього викладача. А готовність встановлювати оптимальні взаємовідносини з тими, кого навчають (як один з елементів соціально-психологічної готовності студентів до виконання ролі суб'єктів), забезпечує стійкий рівень розвитку психологічних, особистісних і професійних якостей майбутніх педагогів. Саме вона дозволяє створити таке середовище міжособистісного спілкування в освітньому процесі вузу, де розвиток студента як майбутнього педагога був би максимально ефективним. До специфічних сутнісних ознак колегіальних стосунків викладачів і студентів відносять [6]:

- *професійно-педагогічну спрямованість* (цільовим об'єктом даного виду відносин є педагогічна професія);

- *двосторонній характер* (даний вид відносин реалізується в рівній мірі як викладачами, так і студентами);

- *функціонально-рольове позиціонування* (прийняття позиції відповідно до заданих функцій і ролей);

- *інтегративність* (колегіальні відносини інтегровані в освітній процес, включаючи різні форми позанавчальної роботи);

- *полісуб'єктність* (колегіальні відносини припускають активну взаємодію двох і більше суб'єктів; ці відносини можливі між викладачами, між студентами, між студентами і викладачами);

- *персоніфікованість* (облік суб'єктами колегіальних відносин вікових та індивідуальних особливостей один одного);

- *діалогічність* (реалізація колегіальних стосунків можлива лише при діалозі суб'єктів взаємодії).

Специфіку колегіальних стосунків визначають також їх структурні компоненти: структурно-морфологічний, орієнтовно-пізнавальний, прогностично-перетворюючий, практико-операційний, ціннісно-мотиваційний.

**КОЛЕГІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ (ВЗАЄМОДІЯ) ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Структурно-морфологічний компонент, в основі якого лежить принцип поділу колегіальних відносин на окремі “одиниці”, складають основні елементи колегіальних відносин, до яких відносяться суб’єкти відносин (викладачі та студенти), предмет даного виду відносин (засвоєння навчальної інформації, рішення педагогічних завдань, створення педагогічних проектів і ін.), форми і засоби реалізації колегіальних відносин, а також основні властивості, які притаманні названим елементам відповідно до конкретних умов освітнього процесу.

Орієнтовно-пізнавальний компонент складають знання сутнісних ознак колегіальних відносин; уміння оцінювати початкову ситуацію взаємодії, динаміку розвитку колегіальних відносин; аналізувати колегіальні відносини як інфраструктуру освітнього процесу.

Прогностично-перетворюючий компонент складають уміння передбачати розвиток колегіальних відносин і відповідно коригувати ці відносини.

Практико-операційний компонент включає в себе вміння створювати, підтримувати і коригувати колегіальні відносини.

Ціннісно-мотиваційний компонент пов’язаний з актуалізацією і подальшим розвитком професійно-ціннісних орієнтирів суб’єктів колегіальної взаємодії.

Вищеназвані особливості колегіальних стосунків наочно свідчать про наявність комплексу зв’язків між процесом розвитку колегіальних стосунків в системі “викладач – студент-магістрант” і найважливішими елементами процесу професійного становлення майбутнього викладача.

При побудові процесу формування колегіальних стосунків необхідно ґрунтуватися на принципах пропедевтичної актуалізації, позитивної диспозиції, функціонально-рольової взаємодії, послідовного розширення і психолого-педагогічного супроводу.

Принцип пропедевтичної актуалізації задає рамки самоідентифікації суб’єктів колегіальної взаємодії, оскільки важлива риса колегіальних стосунків – це “робота на перспективу”, тобто реалізація такого роду стосунків в педагогічному ВНЗ є основою формування у суб’єктів взаємодії уявлення про себе як про педагога.

Принцип позитивної диспозиції задає загальні рамки функціонально-рольових диспозицій, при яких колегіальні відносини стають продуктивними. Тобто, при встановленні колегіальної взаємодії викладачів зі студентами під

час професійного спілкування і при організації професійної діяльності можлива зміна ролей і позицій суб’єктів професійного спілкування.

Принцип функціонально-рольової взаємодії регламентує умови коригування викладачами і студентами, при реалізації колегіальних відносин, як власної професійно-педагогічної діяльності, так і діяльності один одного.

Принцип послідовного розширення вказує на необхідність послідовного розвитку професійно-комунікативного середовища і регулює поступове включення в колегіальну взаємодію нових суб’єктів, а також збільшення різноманітності і ступеня складності завдань, що вирішуються на різних етапах формування колегіальних відносин.

Принцип психолого-педагогічного супроводу передбачає створення викладачами комфортного психологічного клімату для функціонування колегіальних відносин зі студентами.

Отже, виникає необхідність спеціальної організації освітнього процесу у ВНЗ, збільшення частки діалогічних форм навчання, які сприяють орієнтації студентів на професійну педагогічну діяльність і професійне співробітництво учасників професійно-педагогічного спілкування, що служить становленню колегіальних відносин як між викладачем і студентами, так і всередині студентських груп.

Процес формування колегіальних відносин в педагогічному вузі можливо здійснювати з опорою на інтеграцію основних ланок освітнього процесу відповідно до логіки основних етапів: пропедевтичного, комунікативно-технологічного, проектно-практичного і розвиваючого [7]. Підвищення якості всього освітнього процесу можливо при збільшенні вектора професійно-педагогічної спрямованості колегіальних відносин викладачів і студентів [8].

Встановлення колегіальних відносин викладачів і магістрів в освітньому процесі виступає важливою складовою професійного становлення майбутніх педагогів при виконанні комплексу організаційно-педагогічних умов:

- діалоговий режим взаємодії в системі “викладач-студент”;
- інтеграція навчальної та позанавчальної роботи;
- орієнтація на мотивацію професійно-педагогічної діяльності;
- дотримання норм педагогічної етики суб’єктами професійної взаємодії;
- створення психологічно комфортного комунікативно-освітнього середовища з опорою на традиції педагогічного вузу.

Висновок. Однією зі складових процесу

**КОЛЕГІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ (ВЗАЄМОДІЯ) ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

професійного становлення є розвиток майбутніх педагогів як суб'єктів професійної педагогічної взаємодії, що передбачає: усвідомлення і оволодіння процесами визначення мети й завдань взаємодії; моделювання і прогнозування умов реалізації взаємодії; виділення дій, необхідних для вирішення поставлених завдань; оволодіння студентами технологією педагогічної взаємодії; усвідомлення змін, що відбуваються з суб'єктами взаємодії; оцінку і корекцію результатів здійснюваної взаємодії. Важливою умовою успішного вирішення даного завдання є створення в закладах вищої освіти толерантного, гуманного освітнього середовища, яке сприятиме встановленню між викладачем і майбутніми педагогами колегіальної професійної педагогічної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котова И.Б. Педагогическое взаимодействие / И.Б. Котова, Е.Н. Шиянов. – Ростовна-Дону: Изд. Ростовского педуниверситета, 1997. – 112 с.
2. Андросова Л.М., Алексеева М.Н. Особенности работы со студентами дистанционной формы обучения / Л.М. Андросова, М.Н. Алексеева // Педагогическое образование. – 2011. – № 2. – С. 9–12.
3. Ильичева В.А. Влияние характера педагогического взаимодействия преподавателя и студентов на профессионально-личностное развитие будущего учителя / Автореф. дисс. канд. пед. наук: 13.00.08. – Вологда, 2000. – 18 с.
4. Казаков И.С. Педагогическое проектирование информационной среды вуза / И.С. Казаков // Гуманитарные науки: исследования и методика преподавания в высшей школе: Матер. 6-й всерос. науч.-метод. конф., Сочи, 2008. – С. 82–85.
5. Нечаева Л.В. Ценностное отношение студентов к учебным дисциплинам как фактор успешности их профессиональной подготовки. / Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Л., 1984. – 154 с.
6. Мойся М.К. Моделирование процесса формирования коллегиальных отношений преподавателей педагогического вуза и будущих учителей / М.К. Мойся. – Вестник СГУТКД, 2010. – № 2. – С. 22–25.
7. Тюнников Ю.С. Проектные позиции и алгоритм проектирования инновационного педагогического процесса / Ю.С. Тюнников // Проектирование инновационных процессов в социокультурной и образовательной сферах: Матер. 3-й междунар. науч.-метод. конф. В 2ч. – Ч.1. / Отв. ред.: Ю.С. Тюнников, Г.В. Яковенко. – Сочи, 2000. – С. 81–84.
8. Мойся М.К. К вопросу о профессиональной подготовке будущих учителей / М.К. Мойся // Теория и практика обеспечения качественного образовательного процесса в современных условиях: Матер. 3-й межрегион. науч.-практ. конф. – European Journal of Contemporary Education,

2014, Vol.(7), № 117 / Под общ. ред. В.В. Крыловой. – Сочи: СГУ, 2011. С. 118–119.

REFERENCES

1. Kotova, I. B. (1997). *Pedagogicheskoe vzaimodeystvie* [Pedagogical cooperation]. Rostov na-Donu: Rostov State Pedagogical University, 112 p. [in Russian].
2. Androsova, L. M. & Alekseeva, M. N. (2011). *Osobennosti raboty so studentami distantsionnoy formy obucheniya* [Features of working with distance learning students]. Moscow: Teacher Education, no.2, pp. 9–12. [in Russian].
3. Illichev, V.A. (2000). *Vliyaniye kharaktera pedagogicheskogo vzaimodeystviya prepodavatelya i studentov na professionalno-lichnostnoye razvitiye budushchego uchitelya* [Influence of the character of the pedagogical interaction of the teacher and students on the professional and personal development of the future teacher]. *Extended abstract of candidate's thesis*. p.18. [in Russian].
4. Kazakov, I.S. (2008). *Pedagogicheskoe proektirovaniye informatsionnoy sredy vuzov* [Pedagogical design of the information environment of the university]. Humanitarian sciences: research and teaching methods in higher education: Proceedings of the 6th All-Russian Scientific and Methodological Conference. (pp.82–85). Sochi. [in Russian].
5. Nechaeva, L.V. (1984). *Tsennostnoye otnosheniye studentov k uchebnym distsiplinam kak faktor uspehnosti ih professionalnoy podgotovki* [Value attitude of students to academic disciplines as a factor in the success of their training]. *Candidate's thesis*. 154 p. [in Russian].
6. Moysya, M.K. (2010). *Modelirovaniye protsessy formirovaniya kollegialnykh otnosheniy prepodavateley pedagogicheskogo vuzov i buduschih uchiteley* [Modeling the process of formation of collegial relations between teachers of a pedagogical university and future teachers]. *Bulletin SGUTiKD* No.2, pp. 22–25. [in Russian].
7. Tyunnikov, Yu.S. (2000). *Proektnyye pozitsii i algoritm proektirovaniya innovatsionnogo pedagogicheskogo protsessy* [Project positions and algorithm for designing an innovative pedagogical process]. Proceedings of the 3rd International Scientific and Methodical Conference. p.1. Sochi, pp. 81–84. [in Russian].
8. Moysya, M.K. (2011). *K voprosu o professionalnoy podgotovke buduschih uchiteley* [The issue of training of future teachers]. Theory and practice of providing a quality educational process in modern conditions: Proceedings of the 3rd Interregional Scientific and Practical Conference – European Journal of Contemporary Education, vol.(7), no.117 Sochi: SGU, 2011. pp. 118–119. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 01.12.2017